

УДК 930.22:929Кулешов

Ірина Мага, Микола Горбатюк

**СЕРГІЙ ГЕОРГІЙОВИЧ КУЛЕШОВ:
ФУНДАТОР ВІТЧИЗНЯНОГО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА.
ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНИЙ НАРИС ДО 65-ТИ РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ТА 19-ТИ РІЧЧЯ РОБОТИ В УНДІАСД**

Становлення та розвиток вітчизняної науки про документ нерозривно пов'язується з іменем Сергія Георгійовича Кулешова – фахівця, який першим в Україні захистив докторську дисертацію з проблем документознавства¹, професора, вченого-новатора з широким діапазоном наукових знань, праці якого високо цінують архівознавці, книгознавці, бібліотекознавці, репрезентанти різних галузей історичної науки, зокрема нумізматики. 27 серпня 2015 р. фундатору вітчизняного документознавства та незмінному упродовж 19 років очільнику однойменного відділу Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (далі – УНДІАСД) С. Г. Кулешову виповнилося 65 років.

За плідну працю у науковій, культурній та освітянській сферах Сергія Георгійовича неодноразово відзначено багатьма нагородами, зокрема знаком «Відмінник освіти України», Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною грамотою Державного комітету архівів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури і мистецтв України, галузевою премією імені Василя Веретенникова, Орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III-го ступеня тощо.

Усе свідоме життя вченого – це вірне, старанне, безкорисне і чесне служіння спочатку на бібліотечно-бібліографічній, а згодом – архівно-документознавчій нивах. Становлення його наукових поглядів нерозривно пов'язано з життєвими пріоритетами, що панували у його родинному оточенні, умовами соціокультурного середовища студентської доби та персональним впливом харизматичних лідерів викладацького складу Київського державного інституту культури (далі – КДІК). Наукові погляди вченого на початку нового XXI століття дещо еволюціонували в предметному розумінні науки про документ в цілому та загального документознавства як наукової дисципліни. Зокрема йдеться про авторську концепцію спеціального документознав-

ства, а згодом предметного розуміння загального або класичного документознавства. Разом з тим, його позиція щодо неприйнятності концепції «нового» документознавства або документології у діловій та архівній сферах залишається незмінною. І це є яскравим свідченням неупередженого статусу дослідницької лабораторії С. Г. Кулешова, в якій панують лише принципи наукової об'єктивності та відкидаються всі, навіть власні суб'єктивні судження, що пройшли неупереджену апробацію часом, але не справилися практикою. Уміння Сергія Георгійовича, з одного боку, – дистанціюватися від тенденційних роздумів, які є характерною ознакою сучасного наукового дискурсу репрезентантів соціально-комунікаційної галузі знань та позиціонувати себе як послідовника класичних ідей документознавства, започаткованого К. Г. Мітяєвим. Все це утворює самостійницькі наукознавчі позиції С. Г. Кулешова в контексті новітньої парадигми документознавчої науки.

Нині, в історії сучасного українського документознавства, засвідчення вкладу основних наукових здобутків С. Г. Кулешова та оцінка його наукової діяльності у розвиток вітчизняного документознавства репрезентовано у ґрунтовній монографії В. В. Бездрабко², статтях з нагоди минулих ювілейних дат та рецензіях³. Враховуючи особливе місце наукових ідей С. Г. Кулешова щодо розуміння теорії документознавства, вагомі результати у підготовці фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, у тому числі і найвищої кваліфікації у галузі книгознавства, бібліографознавства, бібліотекознавства, документознавства, архівознавства тощо та його ювілеї, що також є незаперечною підставою для підбиття певних підсумків і аналізу авторських концепцій інтелектуала, зупинімося на розгляді основних етапів його життя та результатів творчої діяльності детальніше, задля визначення їх ролі, а та-

© Ірина Мага, Микола Горбатюк, 2015

кож зазначення особливого статусу у сучасному історіографічному процесі, а відтак і внеску у розвиток історичної науки в цілому.

Народився Сергій Георгійович Кулешов у типовій для свого часу (радянській), але ідеологічно незаангажованій київській родині. Його батько – Кулешов Георгій Веніамінович (1918–1997) – народився в м. Києві, деякий час проживав у Харкові, брав участь у Другій світовій війні, після демобілізації 2 роки працював у Київських художньо-виробничих майстернях, а з 1948 р. і до виходу на пенсію у 1982 р. – на Київському експериментально-дослідному керамічному заводі⁴. Мати вченого – Вікторія Олексіївна (1923–2001) походила з роду київських міщан Перепелиць і Закревських. Була випускницею Київського стоматологічного інституту (1948), але через особливості функціонування радянської системи (її звинуватили у несанкціонованому поверненні з місця призначення на роботу і саботажі) впродовж всього життя до виходу на пенсію у 1979 р. вона працювала друкаркою у київському товаристві «Знання» та редакціях провідних українських журналів. Цілком очевидно, що саме Вікторія Олексіївна прищепила майбутньому вченому інтерес до книги, історичної літератури та пізнавальної діяльності в цілому.

Учнівські роки С. Г. Кулешова пройшли у київській початковій школі № 141, а згодом – середній школі № 38. Ще під час навчання у школі у Сергія Георгійовича проявився хист до дисциплін гуманітарного циклу, зокрема всесвітньої історії, літератури, нумізматики. У родині Кулешових була прекрасна бібліотека, основу якої складало зібрання батьків Вікторії Олексіївни. Усі вони були прочитані С. Г. Кулешовим ще у дитинстві. Закінчивши 1967 р. школу, С. Г. Кулешов вже мав певний рівень знань з античної історії, нумізматики, досліджував свій родовід та свідомо прагнув пов'язати своє майбутнє з історичною наукою.

С. Г. Кулешов прагнув здобувати вищу освіту на історичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, але двічі у 1967 і 1968 рр. не був зарахований, хоч добре здав усі іспити. Пропрацювавши один рік старшим лаборантом Сектора держави і права АН УРСР та не поступивши на історичний факультет вдруге, Сергій Георгійович у серпні 1968 р. погодився на пропозицію стати студентом бібліотечного факультету щойно створеного КДІК. Відтоді починається «бібліотечно-бібліографічний» етап у науковому та педагогічному житті С. Г. Кулешова. Цілих 25 роки він присвятив служінню в закладі

культури задля виконання шляхетної місії збереження соціальної пам'яті та забезпечення зв'язку минулого з сучасним і майбутнім.

Під час навчання Сергій Георгійович спеціалізувався на одній з провідних кафедр факультету – науково-технічної інформації (далі – НТІ). На тлі інших, це відділення на факультеті вирізнялось особливою творчою атмосферою, широким діапазоном спецкурсів, високим професійним рівнем викладачів та опорних знань студентів. Такі постаті як Д. М. Скрипниченко, С. Й. Петров, І. Б. Бровко, М. Г. Різник, О. Д. Балабанов, їхня життєва та наукові позиції справили значний вплив на формування Сергія Георгійовича як особистості, вченого і педагога.

У 1972 р. С. Г. Кулешов закінчив інститут та отримав диплом за спеціальністю «бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації технічних бібліотек». Відразу після випуску в особистому житті молодого спеціаліста відбулася ще одна знакова подія – Сергій Георгійович одружився. Того ж року його як одного з перспективних випускників запросили на роботу на кафедру НТІ. Однак вже у листопаді 1972 р. Сергія Георгійовича було призвано на строкову військову службу. Більше року (по січень 1974 р.) він служив стрільцем на заставах у прикордонних військах на території сучасних республік Білорусь та Молдова. Після демобілізації С. Г. Кулешов відразу приступив до роботи. Спочатку працював старшим лаборантом (1974), потім – завідувачем кабінету кафедри НТІ (1975–1977), згодом – викладачем кафедри НТІ (1981–1987). З грудня 1977 по грудень 1980 рр. навчався в аспірантурі, де під науковим керівництвом Л. З. Амлінського працював над кандидатською дисертацією «Учебные внутривузовские издания как источники информации и работа с ними вузовских библиотек», яку захистив у січні 1984 р. у Ленінградському інституті культури ім. Н. К. Крупської та здобув науковий ступінь кандидата філологічних наук за спеціальністю «книгознавство»⁵. Робота молодого дослідника, яка сприяла оптимізації ходу підготовки основних типів видань як складових елементів єдиного інформаційного простору, пов'язаного із забезпеченням навчального процесу ВНЗ, викликала позитивний резонанс як у осередках бібліо-, книго-, наукознавців, так і практичних працівників ВНЗ.

Перед виходом до захисту у творчому доробку С. Г. Кулешова було 19 наукових розвідок, здебільшого присвячених історії, типології, методиці організації та формам використання навчальних видань для вищої школи як джерел наукової інформації. Багато часу С. Г. Кулешов

віддавав науково-педагогічній діяльності: підготовці до лекцій та практичних занять, розробленню авторських спецкурсів для студентів бібліотечного факультету («Історія природничо-наукової книги», «Документальні джерела наукової інформації»), укладенню методичних рекомендацій, присвячених організації самостійної науково-дослідної роботи студентів⁶.

Саме в середині 80-х років минулого століття під впливом метрів-наставників КДІК та в оточенні колег-однодумців (О. Д. Балабанов, Н. В. Бойко, Е. М. Жлудько, А. Л. Маньковський, В. В. Терно) відбулося остаточне утвердження світогляду С. Г. Кулешова, становлення його як творчої особистості, вченого-новатора з високими науковим потенціалом, вдумливого викладача вищої школи і толерантного вихователя. У 1987 р. Сергія Георгійовича призначають на посаду старшого викладача кафедри НТІ. Відтоді його активність у науково-педагогічному процесі КДІК зростає, він багато працює над розробленням нових спецкурсів («Технічні засоби бібліотечної роботи», «Книгознавство і історія природничо-наукової літератури»), написанням методичних рекомендацій щодо їх засвоєння⁷, вивчає організацію наукових кваліфікаційних досліджень⁸, виступає на науково-практичних конференціях⁹.

Друга половина 1980-х рр. у творчому житті С. Г. Кулешова співпала з призначенням на посаду доцента кафедри НТІ (1989) та початком дослідження (1986) документальних джерел наукової інформації (далі – ДДНІ). Результати роботи вчений систематично репрезентував на сторінках журналів «Научно-техническая информация» та «Науковедение и информатика»¹⁰. У 1990 р. у вигляді препринта опубліковано результат його багаторічної наполегливої праці «Развитие документальных источников научной информации (историко-типологический анализ)»¹¹. Консеквентним наслідком майже двадцятирічної науково-педагогічної діяльності С. Г. Кулешова стало отримання ним у 1991 р. наукового звання доцента та призначення виконуючим обов'язки завідувача кафедри НТІ.

Наступний етап науково-педагогічної діяльності С. Г. Кулешова пов'язаний з навчанням у докторантурі на кафедрі НТІ КДІК (1993–1995). Він характеризується остаточним утвердженням наукових позицій вченого, осмисленням науково-теоретичних та практичних здобутків у книгознавчій царині та зміною пріоритетів щодо предметної сфери наукових зацікавлень. Упродовж цих років, окрім публікації наукових статей та

тез доповідей, виголошених на українських та міжнародних конференціях, С. Г. Кулешов видав навчальний посібник для студентів бібліотечного факультету «Вступ до інформатики» (1993 р.)¹² та монографію «Документальні джерела наукової інформації: поняття, типологія, історія типологічної схеми» (1995 р.)¹³, у якій вперше в історії вітчизняного документознавства визначив сутність поняття «документальне джерело наукової інформації» як сталого, узагальнюючого поняття для всіх документів, в яких домінує наукова інформація.

У цілому, в цей час вчений успішно поєднує роботу в докторантурі з викладацькою діяльністю, керуванням дослідницькими роботами дипломників, аспірантів, консультуванням тощо. Зокрема, у 1996 р. відбувся захист аспірантки Л. О. Ткачової, яка під його керівництвом підготувала кандидатську дисертацію «Видавнича діяльність Київського університету у 1834–1917 роках (на прикладі видань з природознавства)». Після закінчення докторантури Сергій Георгійович за об'єктивних (кризових економічних) і суб'єктивних (бажання здійснювати наукову роботу з документознавства) залишив alma mater.

2 вересня 1996 р., С. Г. Кулешов став першим і незмінним керманічем одного з провідних структурних підрозділів новоствореного Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (у 2001 р. з назви вилучено слово «державний»). Відтоді, на нашу думку, у науково-педагогічному житті С. Г. Кулешова починається відлік нового та найбільш плідного періоду діяльності – архівознавчо-документознавчого, який продовжується й донині.

З приходом Сергія Георгійовича до УНДІАСД відділ документознавства почав працювати не тільки де-юре, але й де-факто (оскільки в структурі інституту відділ існував з 1995 р.). При його безпосередній участі і підтримці було підготовлено документи щодо організації діяльності інституту, заочної аспірантури (з квітня 2003 р.), спеціалізованої вченої ради К 26.864.01 (з травня 2003 р.), налагоджено робочі контакти з працівниками служб діловодства та архівних установ, і, найголовніше, визначено пріоритетні напрями діяльності структурного підрозділу. За короткий час С. Г. Кулешов зумів згуртувати навколо себе колектив однодумців. Поруч з ним у різні роки працювали та працюють досі А. Л. Маньковський, Л. В. Кузнецова, О. М. Загорецька, М. І. Кузнецова та Л. О. Ткачова. У відділі С. Г. Кулешова завжди панувала спокійна, сприятлива до вирішення на-

гальних практичних питань і фундаментальних теоретичних завдань атмосфера. Він завжди готовий надати консультацію чи пораду. До його думки прислуховуються не тільки молоді науковці, але й метри. Водночас, Сергій Георгійович з притаманною йому витримкою та делікатністю миттєво та рішуче реагує на порушення корпоративних етичних норм та вияви непрофесіоналізму.

1997 р. у спеціалізованій раді Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського С. Г. Кулешов успішно захистив докторську дисертацію «Типологія наукових документів: історія та сучасний стан». Цією роботою С. Г. Кулешов заявив про себе як про власне українського дослідника історії та теорії документальних джерел наукової інформації (проблематики дотичної до документознавства, книгознавства, наукової інформатики), гідного посісти почесне місце у когорті відомих корифеїв-інформатиків – знавців науки про науковий документ та стати першим у плеяді вітчизняних документознавців. У 2000 р. С. Г. Кулешову було присвоєно вчене звання професора. Того ж року вчений опублікував вірцеву монографію «Документознавство: історія, теоретичні основи», за яку 2001 р. Науковою радою Державного комітету архівів України (нині – Державна архівна служба України (Укрдержархів) йому було присуджено галузеву премію. Свою другу дослідницьку монографію повністю присвятив теоретичним проблемам. У ній автор акумулював основні власні наукові ідеї, теоретико-методологічної засади і представив на суд фахівців ґрунтовний аналітико-синтетичний доробок. У цій роботі С. Г. Кулешов послідовно з'ясовує витoki науки про документ, в контексті загальних процесів розвитку історичної науки окреслює основні етапи розвитку документознавства, подає та розглядає його структуру, визначає теоретичні основи загального та спеціального документознавства та власне розуміння документології¹⁴.

Під керівництвом Сергія Георгійовича співробітниками УНДІАСД, Укрдержархіву та іншими фахівцями, починаючи з 1996 р. опрацьовано низку затребуваних архівістами-практиками надзвичайно важливих тем, що знаходяться у площині теоретичної та науково-методичної сфер архівознавства та документознавства, а саме: Планово-звітна документація державних архівних установ України (збірник форм) (2000); Примірні норми часу (виробітку) на основні види робіт в архівних підрозділах органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і

організацій (2001); ДСТУ 4163–2003. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів (2003); Примірні номенклатура справ апарату обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (2003); Примірні номенклатура справ апарату державної адміністрації області (2004); Методичні рекомендації щодо застосування ДСТУ 4163–2003. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів (2004); ДСТУ 2732. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять: Національний стандарт України (2005); Збірник уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів (2006); ДСТУ 4423:2005–1. Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Ч. 1 Основні положення. (ISO 15489–1:2001, MOD): ДСТУ 4423–1:2005. – чин. від 2007–04–01 (2007); ДСТУ 4423:2005–2. Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Ч. 2. Настанови (ISO / TR 15489–2:2001, MOD): ДСТУ 4423–2:2005. – чин. від 2007–10–01 (2007); Перелік науково-технічних документів постійного строку зберігання (2007); Типові норми часу і виробітку на основні види робіт, що виконуються у державних архівних установах (2008); методики внесення до НАФ України унікальних документів (2008) Критерії відбору веб-ресурсів як складової НАФ і як джерела комплектування Центрального державного електронного архіву України. Методичні рекомендації (2009); Перелік типових документів, що створюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств, із зазначенням строків зберігання (2010); Методичні рекомендації зі страхування документів НАФ їх власниками або уповноваженими ними юридичними чи фізичними особами (2010); Перелік соціально-значущих документів, що мають надходити до архівних установ у разі ліквідації, підприємства, установи, організації (2011); нова редакція змісту класу 02 «Організаційно-розпорядча документація» ДКУД (2011); Перелік документів постійного строку зберігання, що утворюють у науково-технічній та виробничій діяльності (2012); науково-аналітичний огляд «Уніфікація галузевої документації в сучасній Україні» (2013).

Нині згуртована команда відділу документознавства під керівництвом С. Г. Кулешова працює над підготовкою нової редакції Державного кла-

сифікатора управлінської документації (окрім класу 02), проектом Збірника уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів (встановлення вимог до конструювання проектів нових формулярів уніфікованих форм ОРД) та проектом методичних рекомендацій щодо застосування ДСТУ 4163 Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. Інститутський осередок документознавців під керівництвом С. Г. Кулешова у тісній співпраці з Укрдержархівом, центральними та місцевими архівами, а також іншими державними органами і надалі планує забезпечувати архівну галузь та діловодну сферу в Україні нормативно-правовими документами та науково-методичними посібниками як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

С. Г. Кулешов та співробітники відділу багато часу і сил приділяють вирішенню нагальних проблем, пов'язаних з впровадженням електронного урядування в центральних і місцевих органах виконавчої влади України та повноцінного функціонування Центрального державного електронного архіву України (далі – ЦДЕА України). Ще на світанку ери масової комп'ютеризації та інформатизації С. Г. Кулешов висловив свої думки щодо місця та перспектив розвитку електронного документознавства в структурі загального документознавства (документології або «нового» документознавства)¹⁵. Багато ідей вченого установчого характеру щодо впровадження електронного документообігу знайшли своє місце в Концепції проекту Закону «Про діловодство»¹⁶, його перу належить низка статей, що торкаються різних сторін сфери електронного документознавства (електронне документування, електронний документообіг та електронні ресурси)¹⁷. Під керівництвом Сергія Георгійовича була написана і захищена кандидатська дисертація нинішнього директора ЦДЕА України Ю. С. Ковтанюка «Електронне документознавство в Україні: сутність наукового напрямку, історія формування, перспективи розвитку» (2012).

Основний творчий доробок С. Г. Кулешова за майже два десятиліття роботи в УНДІАСД тісно пов'язаний зі сферою діяльності архівних установ та їхніми основними функціональними завданнями. Багато зусиль вчений віддав роботі з розроблення низки важливих тем концептуально-теоретичного, науково-пошукового та методико-прикладного характеру, а саме: термінологічного словника (1998, 2014)¹⁸ організації науково-дослідної та методичної роботи в дер-

жавних архівних установах України (2001)¹⁹, методики грошової оцінки документів НАФ (2005)²⁰, основних напрямів функціонування галузевої системи науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства (2005)²¹, проблем формування НАФ документами, віднесених до категорії унікальних²². Йому належить низка розробок, присвячених історії та перспективам розвитку українського документознавства, актуальним проблемам сучасного діловодства, зокрема розвитку поняттєвого апарату науки про документ, питанням структуризації документознавства, роздумам про документ як базове поняття системи наукових знань в архівознавстві, бібліографознавстві, книгознавстві та інших галузях соціальної комунікації, а також розвідки концептуального і прикладного характеру з управлінського документознавства²³. Окремої уваги заслуговує участь С. Г. Кулешова у здійсненні амбітного наукового проекту – «Українська архівна енциклопедія» (2008). Під його керівництвом та за створеним ним словником гасел було підготовлено до публікації тематичний блок «документознавство»²⁴.

Більш ніж 45-річна трудова діяльність С. Г. Кулешова формально вписана в контекст лише двох наукових установ КДІК та УНДІАСД. Проте, одночасно з роботою в УНДІАСД С. Г. Кулешов продовжував реалізовувати себе як педагог, викладач, рецензент. У різні часи він працював в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ), зокрема Інституті рукопису, Київському національному університеті культури і мистецтв (далі – КНУКіМ). У 1999–2011 рр. Сергій Георгійович за сумісництвом працював у Державній (нині – Національній) академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі – НАКККіМ). За цей час професором С. Г. Кулешовим, шанованим колегами-викладачами та студентською аудиторією за те, що, попри всі свої наукові заслуги та досягнення, широку ерудицію, ораторські та полемічні здібності і принциповість, ніколи не дозволяв собі панібратства з колегами та зверхнього ставлення до студентів, було підготовлено кілька сотень фахівців у сфері документознавства та інформаційної діяльності. Упродовж десятиліття він розробив кілька авторських навчальних курсів²⁵, серед яких особливе місце посідає «Управлінське документознавство». У 2003 р. на основі авторських конспектів лекцій, прочитаних у рамках цього курсу, а також практичних знань, набутих під час виконання планових тем в УНДІАСД, вчений підготував однойменний навчальний посібник²⁶.

У 2011 р. С. Г. Кулешов підготував навчальний посібник «Загальне документознавство», який вийшов друком у наступному році під грифом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України²⁷. У передмові до посібника, автор підкреслив, що він написаний у межах класичного документознавства та не розкриває усієї специфіки спеціального документознавства окрім управлінського, оскільки службові документи на його переконання є об'єктом дослідження загального тобто класичного документознавства²⁸.

За останніх дев'ятнадцять років навколо С. Г. Кулешова сформувалася група однодумців щодо застосування певних наукових підходів до вирішення документознавчих проблем, тобто наукова школа, якій притаманні послідовність і чітка направленість у дослідженні практичних питань сучасного документознавства, насамперед, електронного діловодства, класифікації та уніфікації службових документів, функціонування службових документів тощо.

Серед учнів/колег школи С. Г. Кулешова, котрі під його керівництвом успішно захистили дисертації, такі відомі в архівознавчих та документознавчих колах фахівці як В. Ю. Соколов (1998), Н. М. Христова (1999), І. Є. Антоненко (2005), О. М. Загорецька (2005), Ю. І. Палеха (2005), С. В. Сельченкова (2005), Н. О. Леміш (2009), Т. С. Гарашук (2012), Ю. С. Ковтанюк (2012), В. В. Горєва (2012). Своїм однодумцям Сергій Георгійович передає притаманну йому критичність, неприязнь до графоманії, прагнення до здобуття істинних знань, а також постійну потребу професійного і особистісного удосконалення. Нині під керівництвом Сергія Георгійовича здійснюють дисертаційні дослідження з актуальних проблем документознавства аспіранти та здобувачі УНДІАСД – В. Ф. Бойко, І. Г. Отамась, В. Вацеба та інші.

Упродовж 2003–2011 рр. С. Г. Кулешов був незмінним заступником Голови спеціалізованої вченої ради К 26.864.01 в УНДІАСД, а з грудня 2011 р. і донині він є Головою цієї спецради. За цей час на засіданнях спецради під його керівництвом відбулося 12 успішних захистів кандидатських дисертацій. Зокрема свої наукові дослідження захистили: С. Ю. Алексєєв, Т. М. Білушак, Х. М. Вінтонів, Т. С. Гарашук, В. В. Горєва, В. І. Доліновський, Р. О. Загорулько, С. М. Зозуля, Ю. В. Капарулін, Ю. С. Ковтанюк, Н. В. Сальнікова, Л. В. Сеніна.

Як керівник відділу документознавства С. Г. Кулешов бере постійну участь у роботі Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву.

На громадських засадах тісно співпрацює з Технічним комітетом зі стандартизації ТК 144 «Інформація та документація». Понад 15 років працює у спецраді Д 26.165.01 в НБУВ. С. Г. Кулешов брав активну участь у розробці паспорта спеціальності «07.00.10 – документознавство, архівознавство», а згодом (у 2009 р.) у внесенні уточнень та доповнень до паспорта спеціальності «27.00.02 – документознавство, архівознавство»²⁹. У 2004–2011 рр. – входив до складу експертної комісії ВАК України з історичних наук. У 1996–2004 рр. був членом спецради по захисту кандидатських та докторських в КНУКіМ.

Переконаливим свідченням вагомого авторитету С. Г. Кулешова серед наукової спільноти є те, що він входить до складу редакційних колегій наукових журналів та збірників: «Архівознавство. Археографія. Джерелознавство», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечний вісник», «Вісник Книжкової палати», «Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв». Від 2010 р. і до цього часу С. Г. Кулешов є головним редактором наукових збірників УНДІАСД «Студії з архівної справи та документознавства» і «Пам'ятки: Археографічний щорічник».

Отже, основні (бібліотеко-бібліографічний та архівознавчо-документознавчий) напрями діяльності С. Г. Кулешова як фундатора вітчизняного документознавства представлені понад 200 науковими публікаціями, основна проблематика яких пов'язана з документознавством, архівознавством, книгознавством. Проте документознавство та архівознавство не є єдиними сферами історичних знань, з яких публікувався С. Г. Кулешов. В останні півтора десятиліття він намагається сказати «своє слово» в такій джерелознавчій дисципліні, як нумізматика³⁰. Варті уваги і праці вченого присвячені дослідженню документа як історичного джерела. Свій ювілей Сергій Георгійович зустрічає з вагомим ужином наукових здобутків. Він продовжує працювати над проблемами документознавства, насамперед йдеться про необхідність проведення наукового аналізу структури і змісту Державного класифікатора управлінської документації ДК-010-98 з метою уточнення складу класів класифікатора та їхнього вмісту з урахуванням впровадження електронного документообігу та наукового аналізу та розроблення складу реквізитів для побудови уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів, зафіксованих в новій редакції ДКУД.

Просопографічний портрет вченого-документознавця та педагога буде неповним, якщо ми не

згадаємо про родину ювіляра, в якій панує атмосфера спільних інтересів, взаємоповаги і повного порозуміння, гостинності і затишку. Саме вона – дбайлива дружина та вірний помічник Наталія Павлівна (колежанка по КДК, співробітник відділу вченого секретаря Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона) – вже майже 45 років надихає вченого на розкриття його творчого потенціалу та реалізацію найсміливіших задумів.

Оглянувши життєвий і науковий шлях Сергія Георгійовича Кулешова, можна впевнено сказати, що наукове кредо професора – безперервно і послідовно рухаючись вперед, переоцінювати минулі здобутки; його прагнення як науковця – пізнати істину, як вчителя, наставника і педагога – створити наукову документознавчу школу. Тож побажаємо йому доброго здоров'я, творчої наснаги, родинного затишку. Многія та благі літа Вам, наш шановний ювіляре!

¹ Сергій Георгійович Кулешов захистив докторську дисертацію з проблем документознавства (*Кулешов С. Г.* Типологія наукових документів: історія та сучасний стан: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.08 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Київ, держ. ін-т культури, Харк. держ. ін-т культури. – Київ, 1997. – 46 с.), але за іншою спеціальністю – «книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство», оскільки наукової спеціальності «документознавство» в Україні у ті часи ще не було.

² *Бездрабко В. В.* Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток. – Київ: Четверта хвиля, 2009. – 720 с.

³ *Швецова-Водка Г. М.* Історико-теоретичне дослідження документальних джерел наукової інформації // *Бібліотечний вісник*. – 1996. – № 4. – С. 37–38; *Бездрабко В. В.* С. Г. Кулешов і вітчизняне документознавство: до історіографії науки на рубежі століть // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. – 2008. – № 3. – С. 31–44; *Йі ж.* Концепція документознавства С. Г. Кулешова // *Історіографічні ескізи з документознавства, або Персональний текст про персональні тексти*. – Київ, 2010. – С. 106–126; *Сергій Кулешов : учений-документознавець : до 60-річчя від дня народження : біобібліогр. покажч. / Держкомархів України, УНДІАСД ; уклад.: Л. В. Андрієвська, С. С. Артамонова, Г. К. Волкотруб, Р. В. Романовський*. – Київ., 2010. – 124 с. – (Серія : Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела ; вип. 9).

⁴ Тут і далі інформацію біографічного характеру по черпнуто з усних розповідей С. Г. Кулешова.

⁵ *Кулешов С. Г.* Учебные внутривузовские издания как источники информации и работа с ними вузовских библиотек: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 05.25.04 / Ленингр. гос. ин-т культуры им. Н. К. Крупской. – Л., 1983. – 15 с.

⁶ *Кулешов С. Г.* Учебно-информационные издания и организация самостоятельной работы студентов // *Методические рекомендации по организации самостоятельной работы студентов*. – Киев, 1984. – С. 92–97.

⁷ *Кулешов С. Г.* Методические указания к практическим занятиям по курсу «Технические средства библиотечной работы» (для студентов библиотечного факультета). – Київ, 1987. – 22 с.; *Его же.* Методические рекомендации по курсу «Книговедение и история естественнонаучной литературы» (для студентов библиотечного факультета). – Киев, 1988. – 23 с.; *Його ж.* Методичні рекомендації з курсу «Інформатика». Розділи «Вступ до інформатики», «Організація науково-інформаційної діяльності в СРСР» для студентів III курсу бібліотечного факультету стаціонарної форми навчання. – Київ, 1990. – 27 с.

⁸ *Бабич В. С.* Методические указания к выполнению дипломной работы (для студентов библиотечного факультета) / [Бабич В. С., Довгопола О. П., Кулешов С. Г.]. – Киев, 1987. – 28 с.

⁹ *Кулешов С. Г.* Характеристика видов информации в учебных изданиях для студентов // *Актуальные проблемы культурного строительства: тез. докл. респ. науч.-теорет. конф.* – Николаев, 1985. – Вып. 5. – С. 538–540; *Его же.* О генезисе системы документальных источников научной информации // *Информатика и науковедение: краткие тез. докл. второй обл. науч. конф.*, 27–29 мая 1986. – Тамбов, 1986. – С. 73–75; *Его же.* Об эстетической функции научной литературы // *Актуальные вопросы развития культуры: тез. докл. респ. науч.-теорет. конф. проф.-преп. состава и аспирантов вузов культуры и искусства*, 24–26 марта 1987. – Одесса, 1987. – Ч. 1. – С. 165–166; *Его же.* Основные этапы эволюции системы документальных источников научной информации // *Информатика и науковедение: крат. тез. докл. и сообщ. к Первой Всесоюз. науч. конф.*, 1–4 июня 1988 г., Тамбов. – Тамбов, 1988. – С. 191 та ін.

¹⁰ *Кулешов С. Г., Маньковский А. Л.* Основные характеристики документальных источников научной информации как объектов прогнозирования // *Науковедение и информатика*. – 1986. – Вып. 27. – С. 51–56; *Девтерова Т. В., Кулешов С. Г.* Функции документальных источников научной информации // *Научно-техническая информормация*. Сер. 1. – 1987. – № 4. – С. 18–22; *Кулешов С. Г.* Эволюция документальных источников научной информации как объект прогнозирования // *Науковедение и информатика*. – 1987. – Вып. 28. – С. 45–50 та ін.

¹¹ *Кулешов С. Г.* Развитие документальных источников научной информации (историко-типологический анализ). – Киев, 1990. – Ч. 1: Документальные источники научной информации как объект историко-типологического исследования. – 22 с., ч. 2: Досистемный этап развития документальных источников научной информации. – 42 с., ч. 3: Генезис новой научной литературы и формирование системы ДИНИ. – 45 с.

¹² *Кулешов С. Г.* Вступ до інформатики: навч. посіб. для студ. бібл. ф-ту. – Київ, 1993. – 70 с.

¹³ *Кулешов С. Г.* Документальні джерела наукової інформації: поняття, типологія, історія типологічної схеми. – Київ, 1995. – 190 с.

¹⁴ *Кулешов С. Г.* Документознавство: Історія. Теоретичні основи / Український держ. НДІ архівної справи

та документознавства, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ : [б.в.], 2000. – 162 с.

¹⁵ Кулешов С. Г. Документ как исторический источник: свойство, состояние, статус // Архивоведение и источниковедение отечественной истории. Проблемы взаимодействия на современном этапе: докл. и тез. выступлений на третьей Всерос. конф., 25–26 февр. 1999 г. – М., 1999. – С. 95–99; *Его же*. О понятии «электронный документ» // Документация в информационном обществе: электронное делопроизводство и электронный архив: докл. и сообщения на шестой междунар. науч.-практ. конф. (24–25 нояб. 1999 г.). – М., 2000. – С. 54–57.

¹⁶ Кулешов С. Г. Прийняття законопроекту «Про діловодство» не за горами / Бесіду провела М. Галусяк // Секретарь-референт. – 2003. – № 7. – С. 20–22; *Его же*. Взгляд на главный объект Закона Украины «О делопроизводстве» // Документация в информационном обществе: парадигмы XXI века: докл. и сообщ. на десятой Междунар. науч.-практ. конф., 25–26 нояб. 2003 г. – М., 2004. – С. 233–237; Концепція проекту Закону України «Про діловодство» (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 липня 2006 р. № 426-р) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Problems/Concept> – 4.11.2005.php – Назва з екрана.

¹⁷ Кулешов С. Г. Документознавчі аспекти трактування поняття сфери електронного документування та документообігу // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. – Київ, 2002. – Вип. 5 : Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 37–41; *Його ж*. Електронний документ у системі сучасного діловодства // Архіви України. – 2004. – № 4/6. – С. 50–53; *Його ж*. Відбір веб-ресурсів для зберігання в Центральному державному електронному архіві України як наукова проблема // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 20–22 трав. 2008 р. : тез. доп. – Київ, 2008. – С. 86–88.

¹⁸ Архівістика : термінолог. словник : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. – Київ, 1998. – 106 с.; Словник архівної термінології : українсько-англійський / Dictionary of archival terminology : Ukrainian-English [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=185&fsl=1&sp=1>. – Назва з екрана.

¹⁹ Основні положення організації науково-дослідної та методичної роботи в державних архівних установах. – К., 2001. – 51 с.

²⁰ Методика грошової оцінки документів Національного архівного фонду [Електронний ресурс] : затв. наказом Державного комітету архівів України та Фонду державного майна України № 34/683 від 28.03.2005 р. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/Metod_rekom.php – Назва з екрана.

²¹ Галузева система науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Структура та основні напрями функціонування : СОУ 92.5–22892594–001–2004. – чин. від 2005.01.01. – Київ, 2005. – 20 с.

²² Основні проблеми віднесення документів Національного архівного фонду України до категорії уні-

кальних // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. – Київ, 2007. – С. 11–15.

²³ Кулешов С. Г. Українське документознавство : сучасний стан та перспективи розвитку // Студії з архів. справи та документознавства. – 1999. – Т. 4. – С. 95–99; *Його ж*. Про деякі ключові поняття справочництва. (Матеріал до обговорення) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. – К., 2001. – Вип. 3 : Джерелознавчі дисципліни. – С. 356–361; *Його ж*. Історичне документознавство : зміст та основні завдання наукового напрямку (до постановки проблеми) // Архіви України. – 1998. – № 1/6. – С. 9–18; *Його ж*. Документаційні ресурси інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у місцевому органі державної влади // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – Вип. 14. – С. 231–240 та ін.

²⁴ Кулешов С. Г. Аудіовізуальний документ // Українська архівна енциклопедія. – Київ, 2008. – С. 161; *Його ж*. Документ // Там само. – С. 378–379; *Його ж*. Документація // Там само. – С. 379; *Його ж*. Документознавець // Там само. – С. 380 та ін.

²⁵ Кулешов С. Г. Загальне документознавство : програма курсу для студ. гуманіт. ф-ту зі спеціальності 7.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність». – Київ, 2002. – 13 с.; *Його ж*. Методичні рекомендації до підготовки та захисту дипломних робіт для студентів зі спеціальності 7.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність». – Київ, 2002. – 40 с.; *Його ж*. Управлінське документознавство: програма курсу для студентів гуманітарного факультету зі спеціальності 7.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність». – Київ, 2002. – 12 с. та ін.

²⁶ Кулешов С. Г. Управлінське документознавство : навч. посіб. для вищ. навч. закл. культури і мистецтв. – Київ, 2003. – 57 с.

²⁷ Кулешов С. Г. Загальне документознавство : навч. посібник / Укрдержархів; УНДІАСД. – К.: Вид. дім «Кисво-Могилянська академія», 2012. – 123 с.

²⁸ Там само. – С. 8.

²⁹ Паспорт спеціальності 27.00.02 – Документознавство. Архівознавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.journ.univ.kiev.ua/nauka/naukova_stor/Pasport_CK_VAK.pdf – Назва з екрана.

³⁰ Див., наприклад : Кулешов С. Г. Що означає слово «філіпки» в українському актовому джерелі XVI століття? // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. пр. – К., 2000. – Вип. 2. Архівознавчі читання. – С. 150–153; *Його ж*. Нумізматики // Українська архівна енциклопедія. – Київ, 2008. – С. 618–621; *Його ж*. Наслідкування європейським денаріям VIII–XI століть як об'єкт нумізматики дослідження // Наукові записки з української історії: зб. наук. ст. – Вип. 33. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – С. 22–32; *Його ж*. Находки «скандинавських подражаний» монетам англійського короля Етельреда II на території України // Матеріали докл. і повідомлення Межд. нумізматики конф. «Епоха викінгов в Восточной Европе в памятниках нумизматики VIII–XI вв.». – Санкт-Петербург, 2014. – С. 194–200 та ін.